

Wykorzystanie nowych technologii w nauczaniu języka obcego

DOI: 10.47050/jows.2023.3.115-120

Artykuł ma na celu przedstawienie wyników badań dotyczących wykorzystania nowych technologii w nauczaniu na poziomie akademickim oraz podstawowym.

Przeprowadzono badanie w charakterze ankietowym, którego grupy badawcze stanowili studenci kierunków filologicznych, wykładowcy akademicki oraz lektorzy szkół językowych. Opowiedzieli o swoich prywatnych doświadczeniach z pracy z nowymi technologiami w nauczaniu oraz możliwościach i szansach wynikających ze stosowania tych narzędzi.

KONRAD HAJDUK
Uniwersytet Łódzki

Technologia pojawia się praktycznie w każdej sferze życia człowieka, nie wykluczając przy tym edukacji, tak na poziomie podstawowym, jak i w szkolnictwie wyższym. Dzięki stałemu dostępowi do internetu oraz obecności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) jesteśmy w stanie ułatwić sobie i pracę, i zdobywanie nowych umiejętności – oczywiście przy odpowiednim wykorzystaniu dostępnych narzędzi. Rozwój na tym polu bezsprzecznie przyspieszyła pandemia COVID-19, wymuszając zmiany w formule prowadzenia zajęć dostosowanych do nowych realiów. Profesorowie, lektorzy i inni przedstawiciele oświaty zaczęli korzystać z nowych narzędzi, używając TIK jako uzupełnienia dotychczasowej metodologii interaktywnej w nauczaniu (Marín-Campos 2022: 39). Strategia ta charakteryzuje się szeregiem pozytywów zarówno dla tej grupy osób, jak i dla ich uczniów (Kukulska-Hulme i Taxler 2007, za: Gajek 2014: 98; Chi i Wylie 2014: 220–221; Deleżyńska 2022: 109; Lena-Acebo i in. 2023: 240): oszczędza czas pracy nauczycieli, umożliwia stworzenie narzędzi i materiałów dostosowanych do potrzeb i możliwości studentów, pozwala na wykorzystanie tak zwanego martwego czasu studentów (czyli czasu dojazdu do szkoły lub pracy) w sposób produktywny (np. na naukę przy wykorzystaniu edukacyjnych aplikacji mobilnych), zwiększa motywację i aktywność uczniów na zajęciach, a także pobudza ich myślenie koncepcyjne (co przekłada się na tworzenie nowatorskich rozwiązań). Czy jednak otrzymalibyśmy wyłącznie głosy „za” dotyczące tego zjawiska, gdybyśmy przeprowadzili badanie wśród osób najbardziej zaangażowanych w proces nauczania – studentów, wykładowców akademickich i lektorów szkół języków?

Niniejszy artykuł ma na celu omówienie obecnego stanu wykorzystywania nowych technologii w nauczaniu na poziomie podstawowym i akademickim. Oprócz tego zwraca się w nim uwagę na szanse i zagrożenia wynikające z obrania powyższej strategii w edukacji. Aby je zidentyfikować, postanowiono przeprowadzić ankietę wśród studentów uczelni wyższych, wykładowców akademickich i lektorów szkół językowych. Zbadano w niej częstotliwość wykorzystania materiałów audiowizualnych, aplikacji edukacyjnych i stron internetowych, sztucznej inteligencji, a także osobiste odczucia ankietowanych odnośnie do innowacyjnych narzędzi w nauczaniu. Odpowiedzi respondentów pozwalają określić efektywność oraz niedociągnięcia zastosowania wspomnianych narzędzi w nauczaniu akademickim i podstawowym.

Metodologia

W celu przeprowadzenia badania stworzono ankietę celującą w trzy grupy badawcze – studentów, wykładowców akademickich oraz lektorów szkół językowych. Badanymi parametrami były częstotliwość użycia nowych technologii na zajęciach i lekcjach, ich cel, poziom wpływu na zaangażowanie studentów w trakcie lekcji oraz tempo i jakość przyswajanej wiedzy. Analizowano także możliwości oraz zagrożenia związane z rozwojem sztucznej inteligencji i jej wpływem na przyszłość nauczania. W ankiecie wzięło udział 75 osób – 38 z nich to studenci, 21 to wykładowcy akademicki, a pozostałe 16 stanowią lektorzy szkół językowych. Każda z ankietowanych osób w jakiś sposób styka się z językami obcymi w edukacji. Dzięki różnorodności grup badawczych możemy poznać różne perspektywy w nauczaniu języków obcych przy użyciu nowych technologii.

Wyniki przeprowadzonej ankiety

Pierwszą grupą, której odpowiedzi zostaną przedstawione w tym artykule, są studenci kierunków filologicznych bądź takich, które w swoim planie studiów mają przedmioty związane z nauką języków obcych. Większość respondentów pobiera nauki na Uniwersytecie Łódzkim (61%), ale oprócz tej uczelni pojawiły się również odpowiedzi studentów Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu SWPS, Wojskowej Akademii Technicznej i Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie.

Ankietę dostosowaną do studentów otwierały informacje czysto statystyczne dotyczące nazwy uczelni i kierunku studiów. Następujące po nich pytania były zamknięte i skupiały się na częstotliwości wykorzystania nowych technologii na zajęciach oraz jej rodzaju. Studenci zaznaczyli, że zajęcia nie zawierają komponentu technologicznego zbyt często – 14 osób doświadczyło ich częściej niż kilka razy w tygodniu, pozostali zaś stykają się z nimi rzadziej bądź nawet wcale (8 ankietowanych). Rodzaj technologii wykorzystywanej na zajęciach to w przeważającej części materiały audiowizualne – pojawiły się u 69 badanych. Rzadziej, bo w 38 przypadkach, studenci wskazali na wykorzystanie aplikacji bądź gier edukacyjnych (takich jak Kahoot, Quizizz itp.). Pozostałe opcje, tj. strony/aplikacje opierające się na sztucznej inteligencji (np. Wordwall bądź ChatGPT) oraz kody QR pojawiły się najrzadziej – obie zostały zaznaczone przez 12 ankietowanych.

Drugą część pytań w sekcji poświęconej studentom stanowiły pytania otwarte dotyczące ich subiektywnych odczuć związanych z wykorzystaniem nowych technologii na zajęciach oraz ich wpływie na tempo i jakość przyswajanej wiedzy, w porównaniu z czasami sprzed pandemii COVID-19. Ponadto istotne było, w jakim celu studenci sami wykorzystują sztuczną inteligencję w nauce oraz jakie dostrzegają szanse i zagrożenia z tego wynikające. W swoich odpowiedziach określili oni naukę wspomaganą nowymi technologiami jako raczej pozytywną zmianę (44 ankietowanych wypowiada się przychylnie o takim sposobie nauczania), a w kontekście wykorzystania jej w nauczaniu języków obcych, to wszyscy zgodnie stwierdzili, że jest to odpowiedni kierunek.

Jeśli chodzi o stosowanie sztucznej inteligencji w nauce, to zdania studentów są równo podzielone. Połowa z nich wcale jej nie używa, natomiast pozostali podali różne sposoby, dzięki którym wspomaga ona ich kształcenie. Najczęściej wspomniano o nowych możliwościach powtarzania materiału, wsparciu w tłumaczeniach, poszukiwaniu inspiracji bądź ogólnie lepszym przygotowaniu się do zajęć, jednak część z ankietowanych wskazała również na możliwość automatycznego generowania prac pisemnych. Z kolei w przypadku szans i zagrożeń można zauważyć ciekawą przypadłość – odpowiedzi 46 osób dotyczyły problemów, jakie może spowodować korzystanie ze sztucznej inteligencji w nauce (przy czym 42 ankietowanych oceniających tę metodę negatywnie nie podało żadnego aspektu pozytywnego w tej kwestii). Jest to bardzo zaskakująca obserwacja, zwłaszcza biorąc pod uwagę ich poprzednie odpowiedzi, w których zaznaczyli, że nauka wspomaganą nowymi technologiami jest bardziej interesująca i niesie za sobą szereg korzyści dla studenta (i jest odpowiednią metodą nauczania).

Kolejną grupę ankietowanych byli wykładowcy akademicki. Pierwsze pytanie dotyczyło nazwy uczelni oraz rodzaju prowadzonych zajęć. Niewiele ponad połowę z nich pracuje na Uniwersytecie Łódzkim (39 uczestników), z kolei pozostali wykładają na Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Prowadzą oni wszelkiego rodzaju zajęcia, zarówno wykłady, ćwiczenia konwersatoryjne, jak i laboratoria. Tym, co ich łączy, jest prowadzenie zajęć z języków obcych (czy to pod postacią przedmiotów, jak praktyczna nauka języka nowożytnego, czy kursów skupionych na kulturze i historii bądź literaturze i językoznawstwie prowadzonych w języku obcym; mimo że nauka języka nie jest priorytetem na tego typu zajęciach, to studenci mimowolnie poszerzają swoje słownictwo i osłuchują się z językiem w ich trakcie, przez co na potrzeby badania można je traktować jako przedmioty związane z nauczaniem języka obcego).

Podobnie jak w poprzedniej grupie, ankietowani na początku mieli odpowiedzieć na pytania zamknięte o częstotliwość stosowania nowych technologii oraz ich cele. Odpowiedzi wykładowców dotyczące tego, jak często korzystają z nowych technologii na prowadzonych przez siebie zajęciach, mniej więcej pokrywały się z obserwacjami studentów (46 osób wskazało opcję „kilka razy w miesiącu bądź rzadziej”). Nowe technologie są wykorzystywane przez wykładowców w różnych celach: do wprowadzania i utrwalania nowego materiału, sprawdzania wiedzy studentów, tworzenia materiałów edukacyjnych, ale także jako usprawnienie w organizacji pracy własnej oraz swoich uczniów. Co ciekawe, zapytani o zmianę w zaangażowaniu studentów w zajęcia po zastosowaniu nowych technologii (porównując z okresem sprzed pandemii Covid-19), w zdecydowanej większości odpowiedzieli, że nie zauważają żadnych różnic (60 ankietowanych) bądź zauważają niewielkie. Blisko jedna trzecia respondentów (20) nie odnotowała różnicy w nauce wspomaganej nowymi technologiami, ale za to bardzo duża część badanych (60 osób) zwróciła uwagę na zagrożenia wynikające z używania sztucznej inteligencji w edukacji (więcej o nich w następnej sekcji).

Ostatnią grupę badanych stanowili lektorzy w szkołach językowych. Ankietowani nauczają grupy w każdym przedziale wiekowym – są wśród nich małe dzieci, nastolatki oraz osoby dorosłe. Wśród przebadanych lektorów znaleźli się tacy, którzy korzystają z nowych technologii raz w miesiącu bądź rzadziej, jednak należą oni do zdecydowanej mniejszości (11 osób). U nauczycieli szkół językowych przeważa wykorzystanie tego typu narzędzi do powtórek materiału, sprawdzania wiedzy uczniów i tworzenia materiałów edukacyjnych – te opcje zaznaczyło odpowiednio 70, 60 oraz 48 ankietowanych. Pozostałe cele, czyli organizacja lekcji i pracy uczniów oraz wprowadzanie nowego materiału, zostały zaznaczone 22 razy.

Zapytani o różnice w nauce wspomaganej nowymi technologiami w porównaniu z czasami sprzed pandemii Covid-19, nauczyciele w większości wypowiadali się w sposób pozytywny o wspomnianej metodzie (44 odpowiedzi). Pozostali nie zauważyli żadnych różnic. Niemniej jednak, gdy zapytano ich o to, czy wykorzystywanie nowych technologii sprawia, że uczniowie szybciej przyswajają nowy materiał i lepiej sobie radzą na sprawdzianach bądź w trakcie wypowiedzi ustnej, aż 70 z nich wypowiedziało się pozytywnie odnośnie do użycia narzędzi multimedialnych w tym kontekście.

Wnioski i podsumowanie

Odpowiedzi otwarte studentów, wykładowców akademickich oraz lektorów szkół językowych zostały przeanalizowane indywidualnie w celu jak najlepszego odbioru ich doświadczeń w pracy z nowymi technologiami w nauczaniu języków obcych. Choć pozornie liczba ankietowanych może wydawać się niesatysfakcjonująca, to ich spostrzeżenia, uwagi i doświadczenia są jak najbardziej istotne, ponieważ reprezentują one odczucia osób zaangażowanych w wykorzystanie technologii w edukacji. Na potrzeby badania wyróżniono dwie kategorie, w ramach których przeanalizowano odpowiedzi ankietowanych; są nimi (1) zróżnicowanie

sposobu, w jaki studenci, wykładowcy akademicki i lektorzy odbierają zastosowanie nowych technologii na zajęciach wraz z omówieniem efektów wykorzystania nowych technologii na zajęciach pod kątem zaangażowania uczniów w lekcję oraz oceną ich wypowiedzi bądź wystąpień; (2) szansa na rozwój, a także zagrożenia płynące z inkorporowania sztucznej inteligencji w procesie nauczania.

Odpowiedzi, które możemy zakwalifikować do pierwszej z wymienionych kategorii, dostarczyły nam wielu ogólnych wniosków na temat lekcji wspieranych przez narzędzia multimedialne. Są one następujące:

- ➔ wykładowcy charakteryzują się konserwatywnym podejściem do zastosowania nowych technologii na zajęciach. Sugerują zmęczenie studentów i przesycenie wynikające z takiej metody nauczania, wskazują na pogorszenie pracy twórczej, a dodatkowo wspominają o tym, jak czasochłonne jest przygotowanie i przeprowadzenie zajęć w sposób interaktywny, przez co przerabia się mniej materiału niż podczas zastosowania tradycyjnych metod nauczania;
- ➔ studenci i lektorzy szkół językowych podchodzą do tematu wykorzystania nowych technologii na zajęciach z większą dozą zainteresowania i otwartości; odbierają taką metodę nauczania jako innowacyjną, ciekawszą niż metody tradycyjne, usprawniającą organizację lekcji oraz niewywołującą stresu wśród uczniów;
- ➔ jeżeli działają w harmonii z tradycyjnymi metodami nauczania, nowe technologie sprawiają, że uczniowie są bardziej zmotywowani do działania i chętniej biorą udział w lekcjach;
- ➔ nowe technologie wpływają na dostępność materiałów edukacyjnych – nie tylko chodzi o kwestie finansowe (związane z wolnym dostępem do wielu materiałów), ale także o ogólną dostępność do pozycji, których nie da się znaleźć w bibliotece; jest to również dostęp do informacji o każdej porze dnia i nocy;
- ➔ w niektórych przypadkach (głównie wtedy, gdy w procesie nauki skorzystano z materiałów wizualnych) studenci łatwiej zapamiętują nowe informacje niż podczas wykładów opierających się wyłącznie na głosie prowadzącego;
- ➔ wiele wypowiedzi studentów wskazuje na to, że wykorzystanie nowych technologii na zajęciach daje pozytywne efekty (sprawia, że są pobudzeni do nauki lub zaciekawieni materiałem), podczas gdy pozostali wskazują na rozproszenie wywołane taką metodą nauczania. Oznacza to, że mimo iż reakcje studentów będą w dużym stopniu pozytywne, to jednak zawsze znajdą się takie przypadki, w których lepsze okazałoby się skorzystanie z tradycyjnych metod;
- ➔ zastosowanie nowych technologii pozytywnie wpływa na biegłość wykładowców w obsłudze narzędzi multimedialnych;
- ➔ stosowanie nowych technologii wzmacnia chęć grywalizacji między uczniami;
- ➔ nowe technologie oferują szerokie wsparcie w tłumaczeniu tekstów (choć należy konsultować ich propozycje np. ze słownikami językowymi) oraz stanowią źródło inspiracji w tworzeniu prac na różnych poziomach kształcenia;
- ➔ mają pozytywny wpływ na rozwój sprawności mówienia wśród uczniów na poziomie podstawowym;
- ➔ dzięki zastosowaniu aplikacji mobilnych, zarówno studenci, jak i uczniowie mają możliwość częstszego powtarzania materiału z lekcji oraz rozszerzania go o nowe informacje.

Druga część pytań otwartych zawartych w ankiecie miała na celu określenie szans i zagrożeń płynących z korzystania ze sztucznej inteligencji. Poniżej przedstawiamy pozytywne cechy stosowania takiej metody:

- ➔ dostępność materiałów wysokiej jakości (takich jak nagrania rejestrujące wypowiedzi rodzimych użytkowników języków obcych);
- ➔ wsparcie pracy grupowej oraz indywidualnej;
- ➔ możliwość przesyłania materiałów uzupełniających lekcję;

- ➔ wsparcie w wyszukiwaniu konkretnych informacji (zarówno faktów i dat historycznych, jak i tych niekoniecznie związanych z procesem nauczania, np. informacji dotyczących stypendium naukowego);
- ➔ odpowiednie narzędzie do poprawiania treści (jednak nie do ich generowania).

Wśród zagrożeń wskazano:

- ➔ rozpraszanie uwagi uczniów;
- ➔ możliwość występowania nadużyć – wzmożone lenistwo studentów i uczniów, generowanie gotowych wypowiedzi pisemnych;
- ➔ występowanie niedokładnych tłumaczeń, co wzmacnia powielanie błędów wśród osób uczących się języka obcego;
- ➔ spadek kompetencji społecznych i interpersonalnych, które są ćwiczone również podczas zajęć, w wyniku ograniczenia kontaktu z drugim człowiekiem (mowa tutaj głównie o zajęciach przeprowadzanych w sposób zdalny);
- ➔ dostępność do szerokiej bazy materiałów, co oznacza, że mogą znaleźć się w niej również takie, które zawierają błędy bądź są nieaktualne;
- ➔ bezkrytyczne podejście uczniów i studentów do sztucznej inteligencji może wywoływać błędy i nieścisłości w procesie nauczania;
- ➔ zagrożenie dla samodzielności myślenia i umiejętności rozwiązywania problemów;
- ➔ zmniejszenie kreatywności lektorów szkół językowych i wykładowców poprzez korzystanie z gotowych aktywności lub ćwiczeń na lekcjach;
- ➔ negatywny wpływ na korzystanie z tradycyjnych metod nauczania – jako że ciężko jest całkowicie wykluczyć nauczanie z podręcznika, powroty do zadań z książki mogą wywoływać niechęć uczniów do pracy. Wielu studentów zwraca uwagę na fakt, że przyzwyczaili się do wprowadzenia zadań w formie online. Z tego powodu lekcje prowadzone z wykorzystaniem podręcznika „fizycznego” (a nie przy użyciu ekranu komputera) mogą wydawać się im staroświeckie, nieciekawe oraz nieaktualne (co może wskazywać na przestarzałość tej formy nauczania).

Powyższe wnioski wskazują, do jakiego stopnia korzystanie z nowych technologii w edukacji może okazać się przydatne, jednocześnie przestrzegając przed zagrożeniami wynikającymi z różnego rodzaju nadużyć. Są to spostrzeżenia, które warto wziąć sobie do serca w trakcie przygotowywania zajęć zarówno dla dzieci, jak i dorosłych. Jak można zauważyć po przedstawionych wynikach, nauczanie na poziomie akademickim oraz podstawowym w dalszym ciągu opiera się na stosowaniu tradycyjnych metod, przy czym technologia pojawia się od czasu do czasu, jako swego rodzaju urozmaicenie zajęć. Jest pewne, że aby dzięki nowym narzędziom uczniowie mogli osiągnąć sukcesy w nauce, należy je odpowiednio zastoso-
sować. Można tego dokonać na wiele sposobów – konsultując się z innymi nauczycielami/ wykładowcami, którzy mają większe doświadczenie, samemu poszukując w internecie różnych metod pracy z nowymi technologiami na zajęciach, ale także stosując metodę prób i błędów (która, choć może wydawać się na początku niezbyt efektywna, pozwoli na dostosowanie zajęć i narzędzi do danej grupy).

BIBLIOGRAFIA

- ➔ Chi, M.T.H., Wylie, R. (2014), *The ICAP Framework: Linking Cognitive Engagement to Active Learning Outcomes*, „Educational Psychologist”, nr 49, 219–243.
- ➔ Deleżyńska, K. (2022), *Zamiast białej kredy i czarnej tablicy*, „Języki Obce w Szkole”, nr 1, 109–113.
- ➔ Gajek, E. (2014), *Wikitekst w technologiach mobilnych w kształceniu nauczycieli języków obcych*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2, 97–108.

- Lena Acebo, F.J., Pérez Escoda, A., García Ruiz, R., Fandos Igado, M. (2023), *Redes sociales y smartphones como recursos para la enseñanza: percepción del profesorado en España*, „Pixel-Bit: Revista de medios y educación”, nr 66, 239–270.
- Marín-Campos, E. (2022), *Uso de herramientas tecnológicas en educación: Estudio de revisión*, „Digital Publisher CEIT”, nr 8(1), 39–51.

KONRAD HAJDUK Absolwent studiów magisterskich na kierunku filologia hiszpańska z amerykanistyką filologiczną na Uniwersytecie Łódzkim; obecnie nauczyciel i miłośnik języków obcych.